

Лич Оксана
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та психології
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Кобзар Анастасія
здобувач 3-го курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НАПРУЖЕНОСТІ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах війни, суспільної нестабільності, цифрової трансформації та економічних викликів психологічна соціалізація підлітків набуває принципово нового характеру. Підлітковий вік є критичним етапом розвитку, у межах якого формується соціальна ідентичність, емоційна регуляція, здатність до взаємодії, навички самостійності та система цінностей. Соціально-економічні чинники, зокрема такі, як зниження якості життя, зміна освітнього середовища, невизначеність майбутнього – істотно впливають на психічне здоров'я та соціальну поведінку підлітків [8]. Незважаючи на широкий попит на заходи, що сприяють, захищають та піклуються про психічне здоров'я дітей, інвестиції залишаються незначними.

Звіти міжнародних організацій свідчать про зростання рівня тривожності, емоційного виснаження та соціальної втоми серед підлітків, які живуть у стані суспільної напруженості та економічної нестабільності [8]. Додатковим чинником є цифрове середовище: соціальні мережі значною мірою визначають моделі взаємодії молоді, стаючи одночасно простором розвитку та джерелом соціальних ризиків. За даними звітів Американської академії дитячої та підліткової психіатрії [5], [6] про вплив соціальних мереж на психічне здоров'я молоді: майже до 95% підлітків активні в Інтернеті. «Паралельно зі зростанням активності в соціальних мережах, рівень депресії та тривожності серед молоді різко зріс, хоча цей зв'язок до кінця не вивчений. <...> Діти та підлітки по-

різному зазнають впливу соціальних мереж, залежно від індивідуальних чинників, а також сильних та вразливих рис характеру» [5].

Мета дослідження. Проаналізувати психологічні особливості соціалізації сучасних підлітків в умовах соціально-економічної нестабільності та теоретично визначити ключові чинники, що впливають на їхнє психічне здоров'я та поведінку.

Методи та методика дослідження. У роботі використано теоретичний аналіз сучасних міжнародних досліджень у галузі дитячої психології та психології підлітків, їхнього психічного здоров'я та соціалізації (аналітичні звіти: ЮНІСЕФ, Американської психологічної асоціації, Американської академії дитячої та підліткової психіатрії та сучасні наукові публікації з психології розвитку).

Основні результати. Соціалізація підлітків у сучасних умовах визначається поєднанням особистісних, соціальних, економічних та цифрових чинників. Одним із ключових чинників є соціально-економічна нестабільність, що зумовлює підвищення рівня стресу, невпевненість у майбутньому, погіршення емоційної регуляції та зниження почуття безпеки. У звітах Американської психологічної асоціації (АРА) підкреслюється, що підлітки є особливо чутливими до економічних стресорів, які безпосередньо впливають на формування ідентичності та соціальної активності [7].

Дослідження [4] [5], [6], свідчать, що цифрове середовище формує нові механізми соціалізації: підлітки активно конструюють власну ідентичність у соцмережах, отримують миттєвий соціальний зворотний зв'язок, порівнюють себе з ідеалізованими зображеннями однолітків. Надмірна орієнтація на цифрове схвалення підсилює тривожність та знижує самооцінку [5], [6].

Проблемою сучасної молоді є цифрова нерівність: обмежений доступ до інтернету або якісних цифрових ресурсів поглиблює соціальну ізоляцію, знижує академічну успішність та обмежує соціальні можливості підлітків [4].

Особливу роль відіграє група однолітків, яка забезпечує емоційну підтримку та сприяє розвитку навичок співпраці. У кризових умовах рівень

залежності від думки групи зростає, що може як підтримувати підлітка, так і формувати поведінку, що спонукає до ризику [7].

Дослідження науковців [1], [2], [3], підтверджують ключову роль емоційного інтелекту: здатність підлітка розуміти й регулювати власні емоції суттєво знижує вплив стресорів, підвищує соціальну стійкість і визначає успішність соціальної адаптації.

Таким чином, соціалізація сучасних підлітків має такі характерні риси:

- посилення ролі цифрових агентів соціалізації;
- підвищена емоційна вразливість;
- зростання значення соціальної підтримки;
- фрагментарність соціальної ідентичності;
- нерівність доступу до соціальних можливостей.

Висновки. Узагальнення сучасних теоретичних даних дозволяє стверджувати, що соціалізація підлітків у контексті соціально-економічної нестабільності є складним і багаторівневим процесом. Зовнішні та внутрішні чинники можуть впливати на психічне здоров'я підлітків, зумовлюють емоційні коливання, зниження соціальної активності та порушення формування ідентичності. Водночас розвиток емоційного інтелекту, соціальна підтримка та критична цифрова грамотність можуть значно посилити психологічну стійкість молоді.

Список використаних джерел

1. Brackett M.A., Rivers S. E., & Salovey P. Emotional intelligence: Personal, Social, Educational, and Workplace Implications. *Social and Personality Psychology Compass*. 2011. Vol. 5. P. 88–103.
2. Brackett M.A., Rivers S.E., Bertoli M.C., & Salovey P. Emotional intelligence. In *Handbook of Emotions* (4th Edition). New York: Guilford Press, 2016. P. 513–531.

3. Collado-Soler R., Trigueros R., Aguilar-Parra J.M., & Navarro N. (2023). Emotional Intelligence and Resilience Outcomes in Adolescent Period, is Knowledge Really Strength? *Psychology research and behavior management*. Vol.16, p. 1365–1378. URL: <https://doi.org/10.2147/PRBM.S383296>
4. Odgers C.L., & Jensen M.R. Adolescent development and growing divides in the digital age. *Dialogues in Clinical Neuroscience*. 2020. Vol. 22(2). P. 143–149. <https://doi.org/10.31887/DCNS.2020.22.2/codgers>. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.31887/DCNS.2020.22.2/codgers>
5. Policy Statement on the Impact of Social Media on Youth Mental Health. Clinical Report of AACAP, 2023. URL: https://www.aacap.org/AACAP/Policy_Statements/2023/Social_Media_Youth_Mental_Health.aspx
6. Social Media and Your Child. Clinical Report of AACAP, 2025. URL: https://www.aacap.org/AACAP/Families_and_Youth/Facts_for_Families/FFF-Guide/Social-Media-and-Your-Child-100.aspx?WebsiteKey=a2785385-0ccf-4047-b76a-64b4094ae07f
7. Stress in America 2020: A National Mental Health Crisis. Report of APA, 2020. URL: <https://www.apa.org/news/press/releases/stress/2020/report-october>
8. United Nations Children’s Fund, The State of the World’s Children 2021: On My Mind – Promoting, protecting and caring for children’s mental health. The State of the World’s Children report of UNICEF, New York, October 2021. 262 p. URL: <https://www.unicef.org/media/114636/file/SOWC-2021-full-report-English.pdf>